

UOT 342**KORPORATİV HÜQUQ MÜNASİBƏTLƏRİNDƏ
NOTARIUSUN HÜQUQİ MAHİYYƏTİ VƏ ROLU****S.H.QƏLƏNDƏRLİ**
Bakı Dövlət Universiteti
sona.qalandarli@mail.ru

Korporativ münasibətlərdə notariusun rolu ildən-ilə artır. Bu münasibətlərdə onun iştirakı korporativ münaqişələrin qarşısını alır, korporasiyaların fəaliyyəti üçün əlverişli şərait yaradır və onlar üçün mənfi nəticələrə səbəb olmadan yeni iştirakçıların cəlb edilməsinə şərait yaradır. Notarius mülki dövriyyənin sabitliyinin təminatçısı olmaqla korporativ münasibətlərdə etibarlı müdafiə vasitəsi olaraq çıxış edir.

Açar sözlər: hüquq sistemi, qanunvericilik, korporativ hüquq, notariat aktları, mülki dövriyyə

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına uyğun olaraq, hər kəs öz hüquq və azadlıqlarını qanunla qadağan edilməmiş bütün vasitələrlə qorumaq hüququna malikdir (26-cı maddənin 1-ci hissəsi). Bundan əlavə, hər kəsin keyfiyyətli hüquqi yardım almaq hüququ təmin edilir (1-ci hissə, Maddə 61). [1] Notarius vətəndaşların və hüquqi şəxslərin hüquqlarının və qanuni mənafelərinin qorunmasını təmin etməyə çağırılır. Belə görünür ki, notariat hərəkətləri keyfiyyətli, başa düşülən və sürətli bir vasitə olmaqla korporativ hüquqların qorunmasında effektiv vasitə kimi tanınır.

Notariat haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanununun 1-ci maddəsində deyilir ki, Azərbaycan Respublikasında notariat dedikdə, bu Qanunla nəzərdə tutulmuş hüquqi hərəkətləri aparmağa müvəkkil edilmiş şəxslər birlikdə başa düşülür. Azərbaycan Respublikasında rəsmi və doğru sənədlərin tərtibi üçün hüquqların, hüquqi əhəmiyyətli faktların təsdiqi və digər notariat hərəkətlərinin aparılması notariat fəaliyyətinə məxsusdur və belə fəaliyyət yalnız bu Qanunla müəyyən edilmiş qaydada və nəzərdə tutulmuş şəxslər tərəfindən həyata keçirilə bilər [2].

Texnoloji tərəqqi insan həyatında məhdudiyətsiz sürətli dəyişikliklər gətirdi, bu inkişafı texnologiyadan istifadə biznesin sürətli böyüməsini təşviq etdi, çünki müxtəlif məlumatlar uzaqdan təqdim edilə bilər və əməliyyat-

lar etmək istəyənlər artıq üz-üzə görüşməli deyil, yalnız kompüter və telekommunikasiya avadanlıqlarından istifadə etməklə həyata keçirirlər. Sürətlə inkişaf edən insan həyatı ticarət və alqı-satqıdan ibarətdir. Ölkələr arasında malların alqı-satqısı beynəlxalq ticarət adlanır. Hüquqi baxımdan bu, birdən çox milli qanunun istifadəsini nəzərdə tutan əməliyyatdır. Əgər həyata keçirilən ticarət iki fərqli ölkənin sərhədlərindən daşınmalıdırsa, ticarət beynəlxalq ticarət adlanır.

Notariat dövrü üçün 1961-ci il Haaqa Konvensiyası elektron əməliyyatların effektivliyinin həyata keçirilməsində notariusun rolu ilə bağlı iki konsepsiyaya əsas verdi - kiber notariat və elektron notarius. Kiber Notarius ilk olaraq 1994-cü ildə yaradılmış Amerika Vəkillər Kollegiyasının İnformasiya Təhlükəsizliyi Komitəsinin ideya məhsuludur. Bu konsepsiya Birləşmiş Krallıq, ABŞ, Kanada və Avstraliya kimi Ümumi Hüquq sisteminə riayət edən ölkələrdə geniş şəkildə tətbiq edilir. Kiber notariat konsepsiyasında dövlət notariusunun vəzifəsi möhür vuraraq təhlükəsizlik texnologiyası ilə birlikdə inzibati prosesləri həyata keçirməkdir [3, s.5].

Qloballaşma dövründə ticarət artıq yalnız bir ölkə daxilində həyata keçirilmir, beynəlxalq ticarət və ya beynəlxalq biznes kimi həyata keçirilir. Beynəlxalq ticarətdə “Sərhədsiz dünya” texnologiyasının sürətlə inkişaf etməsi və xüsusilə kommunikasiya texnologiyalarında fərdlər, korporasiyalar arasında əlaqə yaradılması çox mühüm rol oynayır.

Notariat peşəsinin təmsilçilərindən müştərilər haqqında məxfiliyin qorunması tələb olunur. Bundan əlavə, xüsusi hüquq, vergi hüququ, cinayət hüququ və notariat intizamı sahələrində vəzifələri olan notariuslar xalqın mənafeyinə xidmət etməli, müəyyənliyin yaradılmasına kömək etməli və ictimaiyyət nümayəndələrinin öz vəzifələrini qanunvericiliyə uyğun olaraq həyata keçirmələrində hüquqi müdafiəni təmin etməlidirlər.

Notarius vəzifəsinin mahiyyətcə iki əsas vəzifəsi var – birincisi, notariat hərəkətlərini həyata keçirmək və hüquqi əminliyi təmin etmək; ikincisi, notarius ictimai təhlükəsizlik və əmin-amanlığı təmin etmək üçün mülki hüquq sahəsində qanunun möhkəmləndirilməsində sabitliyi qorumaq səlahiyyəti verilir. Qanunun özünün məqsədinə, yəni hüquqi müəyyənliyə və ədalətə nail olmaq üçün pozitiv hüquq qorunur və ona əməl edilir. Notariat fəaliyyəti – dövlət hakimiyyətinin verdiyi səlahiyyətlərlə notariuslar, həmçinin müvafiq təsdiqləmə səlahiyyəti olan digər şəxslər tərəfindən mübahisəsiz hüquqi faktların notariat hərəkətləri formasında təsdiqlənməsinin həyata keçirildiyi kompleks hüquq xidmətidir.

Beynəlxalq praktik təcrübənin öyrənilməsi, kommersiya təşkilatları tərəfindən notariat hərəkətləri təcrübəsində çətinliklərin müəyyən edilməsi şirkətlərin fəaliyyətinə notariat elementinin daxil edilməsinin zəruriliyini əsaslandırmağa imkan verir. Bundan başqa, müasir şəraitdə notariusların şirkətlə

rin hüquqi münasibətlərində iştirakının təkmilləşdirilməsi tendensiyalarını qeyd etmək vacibdir: COVID-19 pandemiyası zamanı xüsusi əhəmiyyət kəsb edən sahibkarlıq sahəsində internetə keçid; notariusun korporativ idarəetmə üzrə distant icraatda (rəqəmsal platformalarda səhmdarların və şirkət üzvlərinin yığıncaqlarında) iştirakı ilə bağlı qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsini tələb etdi. Elektron notariatların inkişafında bir tendensiya var və 2020-ci ilin dekabr ayından etibarən kontragentlərin birbaşa görüşü olmadan əməliyyatları təsdiqləmək mümkündür və pandemiya şərtləri göstərir ki, distant formatdan bir şəxsin qərarlarının protokollarını təsdiqləmək üçün istifadə edilə bilər.

Lakin iqtisadiyyatın inkişaf meyilləri və ictimai münasibətlərin məzmununun tədricən genişlənməsi həyata keçirilən transformasiyaları əks etdirən hüquq normalarında müəyyən dəyişikliklərə ehtiyacın yaranmasına səbəb oldu. Yeniliklərdən biri şirkətlərin hüquq münasibətlərində vətəndaşların və təşkilatların hüquq və qanuni mənafələrinin təmin edilməsi sahəsində notariusun səlahiyyətlərinin genişləndirilməsi olub. Bu sahədə nizamnamə kapitalının paylarının özgəninkiləşdirilməsi, habelə ümumi yığıncaqlar zamanı cəmiyyətlərdə iştirakçıların hüquqlarına riayət olunmasına notariat nəzarətinin gücləndirilməsi vacibdir. Aydın olur ki, iqtisadi münasibətlərin yeni müasir formatı mülki dövriyyənin sabitliyi üçün müasir təminat formatını tələb edir. Əqdlərin həqiqiliyinin notariat qaydasında təsdiq edilməsi həm insanların, həm də hüquqi şəxslərin mülki hüquqlarının müdafiəsi, kommersiya praktikasında mübahisəli halların yaranmasının qarşısının alınması üçün zəruri şərtlərdən biridir.

Ümumavropa notariuslarının nüfuzlu tədqiqatçısı N.P.Lyapidevski yazdı: “Roma xalqının hüquqi sövdələşmələrinin formullarını işləyib hazırlayan Roma hüquqşünaslığı öz nümayəndələri vasitəsilə bu əməliyyatların yazılı formasına bələd olmuşlar. Məhkəmədən kənar həyata keçirilən, qədim formalara ciddi riayət edilməsinə əsaslanan hüquqi aktların redaktəsi Roma hüquq məsləhətçilərinin şəərəfli funksiyası idi” [7, s.24]. Dünya tarixində notariat fəaliyyətinin tənzimlənməsinə dair ilk qanunverici akt 1803-cü ildə Fransada qəbul edilmiş, mülki münasibətləri rəsmi şəkildə tənzimləməyə yönələn, azad notariatın xüsusiyyətlərini özündə formalaşdıran, hazırkı vaxtdək öz təsirini göstərən və latın notariatının ilkin rəsmi bazası hesab edilən “Notariatın təşkil olunması prinsipləri haqqında” 25-ci Ventoz Qanunu olmuşdur.

Dünyada bir çox hüquq sistemləri mövcuddur ki, bunların içərisində 2 hüquq sistemi – mənbəyini Roma hüququndan götürən roman-german və ya kontinental (qitə) hüquq sistemi və anqlo-sakson hüquq sistemi daha çox yayılmış və bərqərar olmuşdur. Kontinental hüquq sistemli ölkələrin notariatı da təbii ki, bu hüquq sisteminin bazası əsasında formalaşmışdır. Kontinental hüquq sistemli ölkələrin notariat sistemi, həmçinin Latın notariatı da adlanır.

Azərbaycan Respublikasının hüquq sistemi də kontinental (roman-german) hüquq sisteminə aid olduğu üçün ölkəmizin notariatı da latın (kontinental) notariat tipinə aiddir.

Notariat fəaliyyətinin mahiyyəti və istiqamətləri, onun həyata keçirdiyi sosial yönümlü funksiyaları: 1) xəbərdaredici-profilaktiki funksiya; 2) hüquq gerçəkləşdirmə funksiyası; 3) hüququ müdafiə funksiyası; 4) fiskal, yəni maliyyə tənzimləməsi funksiyası; 5) hüquqi yardım göstərmək funksiyası; 6) təsdiqedicisi funksiya (notariusun dövlət adından müxtəlif təsdiqedicisi hərəkətlərin aparması və bu hüquqi faktlara xüsusi status verməsi); 7) qoruyucu funksiya (notariat sistemi üzərinə notariat icraatı iştirakçılarının hüquqlarının qorunması vəzifəsinin düşməsi) bir başa əks etdirir.

Məlum olduğu kimi, mülki-hüquq subyektlərinin – rəsmi mülki dövriyyə iştirakçılarının hüquqlarının müdafiə və təmin olunması 2 yolla həyata keçirilir: 1) məhkəmə müdafiəsi (hüquqlar mübahisələndirildiyi halda) və 2) notariat müdafiəsi (mübahisəsiz halda) qaydasında.

Qeyd etdiyimiz kimi, notariatın əsas vəzifəsi hüquqa dair yarana biləcək mübahisə barədə xəbərdarlıq etmək və onun qarşısını almaqdır (önləməkdir). Notarius notariat əməliyyatını apararkən əvvəlcə tərəflərin şəxsiyyətini müəyyən edir və onların həqiqi niyyətini aydınlaşdırır. Aparılan hərəkətlərin qanuniliyinə nəzarət edir. Hər bir cəmiyyətdə notarial tənzimləməyə nə qədər çox üstünlük verilərsə, mülki münasibətlərdə mübahisə ehtimalı bir o qədər də aşağı olar. Təsdiq edilmiş notariat aktı özlüyündə müdafiə vasitəsidir. Obrazlı dildə desək, əvvəlcədən notarius müraciət edən şəxs, mübarizə aparmadan qalib gələn tərəfdir. Vaxtında mübahisəsiz qaydada öz hüquqlarını təsdiq etdirməmək isə sonradan hüquqların mübahisələndirməsi riskini yüksəldir, yəni hüquqlarla bağlı notariata nə qədər çox müraciət olunsa, məhkəmələrdəki işlər də bir o qədər azalar. Beləliklə, notariat mülki dövriyyənin mübahisəlilik dərəcəsini azaldır.

Notariat aktları, notariusun təsdiq etdiyi sənədlər – hüquqi faktlardır. Notariuslar notariat hərəkətlərini apararaq hüquqi faktları müəyyən edir və hüquqmüəyyənedicilik rolunu yerinə yetirirlər. Notarius dövlətin adından notariat hərəkəti formasında müxtəlif təsdiqedicisi hərəkətləri apararaq, bu faktlara xüsusi status verir.

Bir sıra kontinental hüquq sistemli ölkələrdə (Fransa, Kanada, İsveçrə və s.) notariata geniş səlahiyyətlər verilib və notariat mülki dövriyyənin daha rahat və mötəbər nizamlanmasında əminliklə aparıcı rol oynayır. Müasir dövrdə notariat fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi, fiziki və hüquqi şəxslər üçün daha rahat aparılmasını təmin edən bir sıra istiqamətlər vardır ki, bu amillər daim diqqətdə saxlanılır. Bunlar: 1) qanunvericilik bazasının təkmilləşdirilməsi; 2) elektron notariat sisteminin və elektron xidmətlərin təkmilləşdirilməsi, həmçinin innovasiyaların hazırlanması və tətbiq olunması; 3) peşəkar-

lıq səviyyəsinin artırılması və vətəndaşlara xidmət işinin təşkilinin təkmilləşdirilməsidir. Bu istiqamətlərdən hər birində baş verən təkmilləşdirmələr müvafiq olaraq notariat xidmətinin səmərəliliyinin və vətəndaş məmnunluğunun artmasına zəmin yaradır [15, s.22].

Qeyd etmək lazımdır ki, "Azərbaycan ədliyyəsinin inkişafına dair 2019–2023-cü illər üçün Dövlət Proqramı"nda qarşıya qoyulan vəzifələr, həmçinin "Notariat haqqında" AR Qanununa və "Notariat hərəkətlərinin aparılması qaydaları haqqında Təlimat"a 2018-ci ildən indiyədək edilən geniş dəyişikliklər həm notariatın qanunvericilik bazasının, həm də elektron notariat xidmətlərinin təkmilləşdirilməsində yeni bir mərhələ olmuşdur.

Notariat xidmətlərinin təkmilləşdirilməsi və daha rahat həyata keçirilməsi üçün, respublikamızın notariat ofislərində vətəndaşlara xidmətin təşkilinin yeni səviyyəyə çıxarılması üçün tədbirlər görülür, elektron bazanın imkanlarından maksimum istifadə edilməklə notariat əməliyyatları üçün digər qurumlardan alınmalı olan sənədlər yerində inteqrasiya olunmuş informasiya sistemlərindən əldə edilir və əməliyyatlar aparılır, ödəniş sistemi təkmilləşdirilir. Xidmətin təkmilləşdirilməsində "ASAN xidmət" standartları nümunə kimi tətbiq olunur.

Notariat fəaliyyətinin funksiyaları notariat icraatının və bütövlükdə mülki dövriyyə sahəsində notariat fəaliyyətinin xüsusiyyətlərində ifadə olunan xüsusi xarakter daşıyır. Onun ictimai hüquqi mahiyyəti və mübahisəsiz mülki yurisdiksiya çərçivəsində fəaliyyəti bu qurumun funksiyalarının spesifikasiyini əks etdirir.

Korporativ münasibətlər sahəsində notarius kifayət qədər geniş səlahiyyətlərə malikdir. Hüquq elmində uzun müddətdir ki, bu qurumun mövcudluğunun səmərəliliyi və zəruriliyi məsələsi qaldırılır. Notariusun səlahiyyətlərinin başqa orqanlar tərəfindən həyata keçirilməsinin yolverilməzliyi ilə bağlı arqumentlər verilir.

Korporativ hüquq münasibətləri dedikdə, hüquqi şəxsin yaradılması və fəaliyyəti ilə əlaqədar yaranan və mövcud hüquq normaları ilə tənzimlənən ictimai münasibətlər nəzərdə tutulur. Eyni zamanda, korporativ hüquq münasibətlərinin tərkibinə əmlak münasibətləri ilə yanaşı, təşkilati-idarəetmə münasibətləri də daxildir. Azərbaycanın əldə etdiyi siyasi və iqtisadi uğurları ölkənin daha böyük templə inkişafı üçün güclü əsas formalaşdırmışdır. Qeyri-neft sektorunun inkişafına yönəlmiş addımlar ölkə iqtisadiyyatının neftdən asılılığını azaltmağa və regionda daha da güclü mövqeyə sahib olmasına istiqamətlənmişdir. İqtisadiyyatın inkişafı və onun hüquqi tənzimlənməsində mühüm rol oynayan hüquq sisteminin, eləcə də korporativ qanunvericiliyin islahatları çox önəmlidir. "Korporativ hüquq" ifadəsi dünyaya ABŞ təcrübəsindən yayılıb. ABŞ hüquq tədrisində "korporasiyalar" (corporations) predmeti çərçivəsində Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyət (LLC) və korporasiyalar

öyrənilir. Bununla yanaşı, "korporativ hüquq", "korporativ hüquqşünas", "korporativ idarəetmə" və "korporasiya" kimi terminlər digər hüquq sistemlərində də istifadə olunur. "Korporasiya" ifadəsi ilə yanaşı Azərbaycanda istifadə olunan digər termin "şirkət"dir. Şirkət ərəb mənşəli sözdür. Bu termin XX əsrin əvvəlində Azərbaycanın kommertiya təcrübəsində istifadə olunub və XX əsrin 90-cı illərində yenidən populyarlaşaraq istifadəyə daxil oldu. "Şirkət" anlayışı türk korporativ qanunvericiliyində də geniş istifadə olunur. Məsələn, Türkiyədə hüquqi şəxslərin təşkilati-hüquqi formalarının adında "limited şirkət" və "anonim şirkət" ifadələrinə rast gəlmək olar. Ərəb mənşəli ifadə olan şirkət "şirk" sözündən əmələ gəlib. Bu söz ərəb dilindən "ortağ", "şərik" kimi tərcümə olunur. Azərbaycan qanunvericiliyində, əsasən, "cəmiyyət" ifadəsi istifadə olunur [3, s.16], [4, s.48].

Müstəqillik əldə etdikdən sonra ilk korporativ qanunvericiliyini formalaşdıran Azərbaycanın hüquq alimləri mənbə kimi daha çox Rusiya ədəbiyyatından istifadə etdiklərindən əksər terminlər rus dilindən birbaşa tərcümə edilmişdir. "Cəmiyyət" rus dilində "общество" kimi ifadə olunur. Hesab edirik ki, "şirkət" termini iştirakçılar arasında formalaşan münasibətləri daha düzgün ifadə edir. Korporativ hüquq şirkətlərin hüquqi təbiətini, idarə edilməsini, onlara nəzarətin, səhmdarların (iştirakçıların) hüquqlarını və rəhbərlərin öhdəliklərini əhatə edir. Hesab edirik ki, notariat funksiyalarının xüsusiyyətləri onların başqa şəxslərə ötürülməsinin mümkünsüzlüyünü göstərir. Digər orqan və ya qurumlar tərəfindən notariat hərəkətləri aparılarkən çoxlu səhvlərə yol verilir - notariat hərəkətinin aparılması proseduruna əməl olunmur, məlumatlar vahid məlumat reyestrinə daxil edilmir. Nəticədə bu, vətəndaşların hüquqlarının pozulmasına, habelə yaranan hüquq münasibətlərində hüquqi qeyri-müəyyənliyə və sonradan hüquqi ziddiyyətlərin yaranmasına gətirib çıxarır. Bütün bunlar mülki hüquq münasibətlərində notariusun rolunun lazımı səviyyədə qiymətləndirilməməsindən xəbər verir [13, s.144]

Elmi ədəbiyyatda notariat funksiyaları anlayışının tərifinə dair kifayət qədər çoxlu fikirlər də mövcuddur. V.V.Yarkov notariusun funksiyalarını hüquq sistemində notariat orqanlarının fəaliyyətinin əsas istiqamətlərini və mahiyyətini əks etdirən maddi xüsusiyyətlər hesab edir [12, s.18]. Qeyd etmək lazımdır ki, bu gün də mövcud olan başqa bir problem də var. Məcburi notarial təsdiqdən yayınmaq üçün şirkət iştirakçıları tez-tez MMC-dəki payın özgəninkiləşdirilməsi üçün alternativ variantlardan istifadə etməyə davam edirlər, sonra digərinin çıxması ilə yeni bir təsisçi təqdim edirlər və ya nizamnamə kapitalının ölçüsünü süni şəkildə artırırırlar. Cəmiyyətdəki payın özgəninkiləşdirilməsinin alternativ variantları çərçivəsində notarius tərəfindən təsdiq edilmədən edilən belə əqdlər mülki qanunvericiliyin müddəalarına əsasən etibarsız (saxta) sayılır. Çox vaxt bu hərəkətlər qanunsuz məqsədlər üçün həyata keçirilir və çox vaxt üçüncü şəxslərin maraqlarını pozur.

Notarius korporativ münasibətlərin möhkəmləndirilməsində, xüsusilə onların açıq və şəffaflığında mühüm rol oynayır, korporasiyaların fəaliyyəti üçün əlverişli şərait yaradır və onlar üçün mənfi nəticələrə səbəb olmadan yeni iştirakçıların cəlb edilməsinə şərait yaradır. Müasir demokratik dövlətdə əməliyyatları təsdiqləmək üçün notariat hərəkətlərinin aparılmasının tənzimlənməsi sisteminin sabitliyi formalaşma mərhələsindədir ki, bu da bizi notariusların məhdud məsuliyyətli cəmiyyətlərin fəaliyyətində iştirakı üçün mövcud mexanizmin effektivliyi barədə düşünməyə vadar edir. Lakin praktiki-kada bu institut artıq öz effektivliyini sübut edib. Heç kim mübahisə etmir ki, təcrübədə ortaya çıxan bəzi problemlərin olmasına baxmayaraq, əməliyyatı təsdiq edərkən notarius qeydiyyat hərəkətlərinin etibarlılığını və qanunliliyini təmin edir [14, s.214].

Korporativ münasibətlərdə notariusun rolu ildən-ilə artır. Müasir texniki imkanlardan istifadə etməklə hüquqi şəxslərin iştirakçıların hüquqlarının həyata keçirilməsi zamanı notariat formadan istifadə olunmasının təmin olunması önəmlidir. Misal üçün, iştirakçıların cəmiyyəti tərk etmək hüquqlarının həyata keçirilməsi zamanı yaranan bəzi hüquqi məsələlərin tənzimlənməsi ilə bağlı mövcud problemlər qalmaqdadır ki, bu da mövcud qanunvericiliyə düzəlişlərin edilməsini tələb edir.

Notariusun korporativ münasibətlərdə funksiyaları mülki hüquq münasibətləri sahəsində notariat fəaliyyətinin unikallığını əks etdirməyə, digər hüquqi tənzimləmə vasitələri arasında notariusun xüsusi yerini təyin etməyə, habelə bu institutun səmərəliliyini əks etdirməyə imkan verir. Notariat çox-funksiyalı bir qurumdur, burada onun hər bir funksiyası mühümdür və ictimai münasibətlər sferasına təsirin bu və ya digər aspektini əks etdirir. Hazırkı mərhələdə bu qurum vətəndaşların və təşkilatların korporativ sahədə hüquq və qanuni mənafeələrinin təmin edilməsində ən mühüm vasitələrdən biridir.

Notariusun korporativ münasibətlərdə iştirakı onların sabitliyinə töhfə verir, korporativ münasibətlərin qarşısını alır və korporativ münasibətlərin iştirakçıları ilə qarşılıqlı əlaqədə olan üçüncü şəxslər üçün ictimai etibarlılığın əlavə təminatı kimi çıxış edir. Korporativ sahədə notariat hərəkətlərinə gəldikdə, "müdafiə vasitəsi" terminindən istifadə etmək daha məqsəduyğundur, çünki bu, hüquqların müdafiəsi formasını müəyyən edən vasitələri və üsullarını özündə birləşdirən universal və ümumiləşdirici bir anlayışdır [19, s.23].

Notariusun hüquqi mahiyyəti və korporativ hüquq münasibətlərində rolu – digər aktların uçuğunun aparılması, hüquqların ötürülməsi, öhdəliklərin yerinə yetirilməsində və s. ifadə olunur. Bütün bunlar notariat fəaliyyətinin mülki dövriyyənin təmin edilməsi ilə qırılmaz bağlılığını göstərir.

Dövlət qanunvericilik fəaliyyəti ilə cəmiyyətə yeni səmərəli hüquqi mexanizmlər təklif etməlidir ki, onların köməyi ilə aktual problemlər öz həllini tapmalıdır. Qanunverici dairələrdə və hüquq ictimaiyyətində belə bir əks ten-

densiya çoxdan hökm sürür ki - notariusun rolunu və fəaliyyətini kiçik hərəkətlər etməyə qədər azaltmaq istəyi. Lakin bu gün global qeyri-sabitlik şəraitində siyasət və ictimai əhval-ruhiyyə əks istiqamətə dönür. Son illərdə mülki əməliyyatlarda notariusun rolu artmaqda davam edir. Mülki hüquq sahəsində korporativ hüquq xüsusi yer tutur. Korporativ hüquq iki mənada başa düşülə bilər: — geniş mənada: korporativ hüquq təsərrüfat cəmiyyətlərinin və ortaqlıqların hüquqi vəziyyətini, fəaliyyəti və yaradılması qaydasını tənzimləyən hüquq normalarının məcmusudur; — dar mənada: korporativ hüquq kommersiya təşkilatının sahibi və ya rəhbərliyi tərəfindən müəyyən edilmiş və bu təşkilat daxilində hüquqi münasibətləri tənzimləyən qaydalar sistemidir. Notariusun özəl-dövlət xarakteri onu deməyə əsas verir ki, notariusun korporativ hüquqi münasibətlərdə iştirakını nəzərdən keçirərkən biz geniş mənada korporativ hüququn dərk edilməsinə diqqət yetirməliyik. Korporativ hüququn predmeti korporativ hüquqi münasibətlərdir, yəni korporasiyanın yaradılması və fəaliyyəti ilə əlaqədar yaranan hüquq normaları ilə tənzimlənən ictimai münasibətlər başa düşülür [8, s.35].

Uzun müddət notariat institutu və onun korporativ hüquq münasibətləri sahəsindəki imkanları tam reallaşmırdı. Dövlətin mövqeyi qanunun aliliyinin təmin edilməsi və mülki hüquq münasibətlərinin iştirakçıların müdafiəsi alətindən səmərəli istifadəyə yönəldilməlidir. Qanunvericilərin münasibətlərdə qeyd-şərtsiz və mütləq azadlığı təmin edən həddən artıq liberal yanaşması (deklarativ qeydiyyat proseduru, hüquqi şəxslərin yaradılması zamanı nəzarətin olmaması) korporativ qanunvericiliyin pozulmasına səbəb olur. Bu gün korporativ hüquqi münasibətlər sahəsində notariusun iştirakının əsas formaları bunlardır: — təsərrüfat cəmiyyəti iştirakçıların ümumi yığıncağında qərarın və tərkibin qəbul edilməsinin notariat qaydasında təsdiqi; — məhdud məsuliyyətli cəmiyyətlərin nizamnamə kapitalındakı payların özgəninkiləşdirilməsində notariusun iştirakı; — MMC-nin nizamnamə kapitalındakı paylara görə girov müqaviləsinin təsdiqi [11, s.112].

Çox vaxt bir təşkilatın idarəetmə orqanının saxta protokolu tək cə idarəetmə dəyişikliyinə deyil, həm də şirkətin aktivlərinin (torpaq da daxil olmaqla) qanunsuz olaraq geri alınmasına səbəb ola bilər. Bununla yanaşı, həm özəl şirkətlər, dövlət iştirak payı olan səhmdar cəmiyyətlər risk altındadır. Dövlət qeydiyyatı üçün alınan məlumatların lazımi etibarlılığının olmaması bir çox cəhətdən müəssisələrin ələ keçirilməsinə kömək edir. Qanunvericilikdəki boşluqlardan və bu məsələlərin həll olunmamasından istifadə edərək, sənədləri saxtalaşdırmaq və ya səhmdarların yığıncağında faktiki olaraq qəbul edilməyən qərarları təqdim etmək çox asandır. Baş verən hadisələrin mahiyyətini həqiqətən əks etdirən sənədlər olsa belə, hətta onların dövlət qeydiyyatını aparan dövlət orqanları da bu sənədlərin düzgünlüyünə təminat verə bilməz.

Bir iş şirkətinin ümumi yığıncağının qərarının və tərkibinin notariat

qaydasında təsdiqlənməsinin zəruriliyi korporativ sabitliyin yaradılması istiqamətində mühüm addımlardan birinə çevriləcək. Notariat institutları da bu məqsədlərə xidmət etməlidir.

MMC-nin nizamnamə kapitalındakı payın özgəninkiləşdirilməsi ilə bağlı əməliyyatlar üçün notariat formasının seçilməsi vacibdir. Notariat formasına əməl edilməməsi əqdin etibarsız olmasına səbəb olacaqdır və bununla bağlı MMC-nin nizamnamə kapitalındakı pay və ya payın bir hissəsi payın özgəninkiləşdirilməsi üçün əqdin notarial qaydada təsdiq edildiyi andan alıcıya keçəcəkdir.

Notariusun korporativ münasibətlərdə iştirakı biznesin qorunmasının səmərəli mexanizmlərindən biridir ki, bu da beynəlxalq təcrübədə geniş şəkildə təsdiqlənir. Məhdud məsuliyyətli cəmiyyətlərin iştirakçılarının yığıncaqlarının qərarlarının məcburi notarial qaydada təsdiqlənməsi, nəticədə cəmiyyətlərin nizamnamə kapitalındakı payların yenidən bölüşdürülməsi treydlərin ələ keçirmələrinin sayını azaltmağa, saxtəkarlıq sxemlərini aradan qaldırmağa və investisiya cəlbəciliyini artırmağa imkan verir. Korporasiyaların fəaliyyətində notariat institutundan istifadənin müsbət təcrübəsi notariusların rolunun genişlənməsinə səbəb olmuşdur, onlar iştirakçıların şirkətdən kənarlaşdırılmalarının rəsmiləşdirilməsində, fərdi korporativ qərarların qəbulunda, konvertasiya edilə bilən kredit müqavilələrinin təsdiqində və digər hallarda iştirak edirlər. Korporativ hüquq münasibətlərində notariatın səlahiyyətlərinin daha da genişləndirilməsi ilə bağlı təşəbbüslər irəli sürülür. Eyni zamanda, müəyyən prosedurların məcburi notarial qaydada təsdiqini nəzərdə tutan məcburi qaydaların tətbiqi bəzi hallarda korporativ idarəetmənin çevikliyini azalda bilər, həmçinin mülki hüquq münasibətlərinin tənzimlənməsinin dispozitiv xarakteri, ümumiyyətlə, ziddiyyət təşkil edir.

Müasir Rusiya qanunvericiliyi bəzi hallarda notariusun korporativ münasibətlərdə məcburi iştirakını təmin edir. Bunlar MMC-nin nizamnamə kapitalındakı paylarla bağlı müxtəlif hərəkətlərin iştirakçıları tərəfindən yerinə yetirilməsinə aiddir. Eyni zamanda, notariusun imkanlarının siyahısı əhəmiyyətli dərəcədə daha genişdir və cəmiyyətin və onun iştirakçılarının fəaliyyətinin, demək olar ki, bütün aspektlərini əhatə edir: cəmiyyətin yaradılması, idarəetmə orqanlarının hər hansı qərarlarının təsdiqlənməsi (iştirakçıların (səhmdarların) yığıncaqları), kollegial orqanlar, səhmlərin özgəninkiləşdirilməsi halında, pul vəsaitlərinin yerləşdirilməsi yolu ilə cəmiyyətin iştirakçıları arasında pul ödəmələrinin aparılmasına köməklik və s. İnternetdə yerləşən məlumatların yoxlanılması şəklində sübutlar təqdim etmək üçün korporativ münaqişələr zamanı notariusun mühüm rolunu da unutmamalıyıq [7, s.12].

Korporativ münasibətlərdə notariusun səlahiyyətlərinin genişləndirilməsi üçün nəzərdə tutulan yeniliklər göstərir ki, qanunverici hüquqi şəxslərdə iştirakçıların hüquqlarının həyata keçirilməsini maksimum dərəcədə təkmil-

ləşdirməyə çalışır və bununla da görülən hərəkətlərin qanuniliyinə zəmanət verir [5, s.151]. Bununla yanaşı, notariat fəaliyyətinin səmərəliliyini aşağı salan, öz növbəsində korporativ münasibətlər iştirakçılarının hüquq və qanuni mənafeələrinin təmin edilməsinə mənfi təsir göstərən bir sıra həll edilməmiş problemlər qalmaqdadır.

Son vaxtlara qədər bütün notariat hərəkətlərinin fərqləndirici xüsusiyyəti notarius şəxsən baş çəkmək, eləcə də ona kağız üzərində sənədlərin əslini təqdim etmək zərurəti idi. Amma informasiya texnologiyaları getdikcə həyatımıza sürətlə daxil olur, müxtəlif problemləri onlayn həll etməyə imkan verir. Xüsusilə QR kodlar etibarnamələrdə, səhmlərin alqı-satqısı (girov) müqavilələrində, ər-arvadın əmlakın özgəninkiləşdirilməsinə razılıqda, payın əldə edilməsinə dair tələblərdə, iştirakçıların şirkətdən çıxmaları ərizələrində yer alıb. Qeyd edək ki, QR kodlardan yalnız kağız sənədlərdə istifadə olunur, notarius tərəfindən təsdiq edilmiş elektron sənədlər isə notariusun gücləndirilmiş elektron imzası vasitəsilə mühafizə olunur. QR kodları notariat sənədinin yoxlanılmasını mümkün qədər asanlaşdırır. Beləliklə, QR kodu notariat hərəkətinin saxtakarlıqdan qorunmasını maksimum dərəcədə artırır, mümkün fırıldaqçıların hərəkətlərini tamamilə mənasız edir [18, s.112].

Bu və bir çox başqa səbəblərdən, demək olar ki, bütün şirkətlər sənədləri skan edərək elektron formata çevirməklə məşğuldurlar. Lakin sənədin əsli itərsə, heç bir notarius adı skan edilmiş surət əsasında notariat hərəkətinin aparılmasına razılıq verməz. Bundan əlavə, yaxın vaxtlara qədər bir şəhərdə sənədin əsli başqa şəhərdə yerləşdiyi hallarda və ya eyni kağız sənəddən istifadə etməklə müxtəlif şəhərlərdə eyni vaxtda bir neçə notariat hərəkəti etmək zərurəti yarandıqda notariat hərəkəti etmək mümkün deyildi. Bu problemlərin bəziləri bir neçə il əvvəl ortaya çıxan elektron sənədin kağız üzərində olan sənədə ekvivalentliyinin notariat qaydasında təsdiqlənməsi imkanı ilə həll edildi. Bu aksiyanın böyük üstünlüyü ondan ibarətdir ki, notarius tərəfindən hazırlanmış elektron sənəd kağız sənədlə eyni hüquqi qüvvəyə malikdir. Notariat hərəkəti həm də mülki hüquq münasibətlərinin qurulmasına, dəyişdirilməsinə, xitamına, təsdiqinə və qanuniliyini təmin etməyə yönəlmiş hüquqi akt kimi tanınır. Hüquqi müdafiə vətəndaş hüquqlarının vaxtında və qanuni şəkildə həyata keçirilməsinə təminatların yaradılmasına yönəlmiş tədbirlər məcmusu kimi aşkarlanan daha geniş anlayışdır ki, o, müdafiə vasitələri kimi onun formalarından biridir. Bununla belə, görünür ki, müdafiə həm də hüquqların təmin edilməsini və leqallaşdırılmasını, məsələn, notariat hərəkətləri vasitəsilə də nəzərdə tutulmalıdır. Subyektiv hüquqların müdafiəsi konsepsiyasının məzmunu subyektlərin öz hüquqlarını həyata keçirməsinə maneələrin aradan qaldırılmasından ibarətdir. Yəni hüquqların mütləq pozulmuş olması lazım deyil, yalnız gələcəkdə onların pozulma riski ola bilər [6, s.101].

Dövlət orqanlarının və ictimai funksiyaları yerinə yetirən təşkilatların

bütün açıq və qapalı informasiya ehtiyatlarına notariusların sərbəst çıxışının necə təmin edilməsi məsələsini həll etmək lazımdır. Əsassız maneələrin aradan qaldırılması notariat hərəkətinin nəticəsini həqiqətən etibarlı edəcək və müştəriləri notariat hərəkəti etmək üçün tələb olunan sənədləri toplamaq ehtiyacından azad edəcək. Daşınmaz əmlak bazarında, korporativ hüquq bazarında ciddi rəqabət şəraitində notariusun və digər hüquqi və əlaqəli təşkilatların - vəkillərin, rieltorların, bankların səlahiyyətlərinin məhdudlaşdırılması üçün optimal sxemlərin axtarışını davam etdirmək lazımdır. Korporativ hüquqi münasibətlərin sabitliyini təmin etmək və onların iştirakçılarının hüquqlarını qorumaq üçün qanun bir sıra əqdlərin və hüquqi əhəmiyyətli faktların məcburi notariat qaydada təsdiqini tələb edir. Belə ki, məhdud məsuliyyətli cəmiyyətin nizamnamə kapitalındakı payın (payın bir hissəsinin) üçüncü şəxslərə özgəninkiləşdirilməsinə yönəlmiş hər hansı əqdlər notariat qaydasında təsdiq edilməlidir. Notariat formasına əməl edilməməsi bu əməliyyatların etibarsızlığına səbəb olur.

Hüquqi şəxsi və ya fərdi sahibkarı qeydiyyatla əlaqəli, lazımı sənədləri özünü təqdim etməmək və vergi idarəsinə getməmək üçün notariusla əlaqə saxlamağınız məsləhətdir. Bu halda notarius qeydiyyat ərizəsində ərizəçinin imzasının həqiqiliyini təsdiq edəcək, təqdim edilmiş sənədlərin qanunvericiliyin tələblərinə uyğunluğunu yoxlayacaq və özü elektron imzasından istifadə etməklə onları elektron formada dövlət qeydiyyatına alınmasına göndərəcək. Qeydiyyat proseduru başa vurduqdan sonra notarius hüquqi şəxsin və ya fərdi sahibkarın qeydiyyatını təsdiq edən sənədləri qəbul edəcək və onları elektron sənədlər şəklində və ya kağız sənədlərin ekvivalentliyinin təsdiqlənməsi əsasında kağız sənədlər şəklində ərizəçiyə təhvil verəcəkdir [17, s.149].

Notarius mübahisəsiz hallarla məşğul olduğundan, notariat icraatı tərəflər arasında çəkişmənin olmaması ilə xarakterizə olunur. Notariat hərəkətləri həyata keçirilərkən qanunvericiliyin müddəalarına ciddi əməl olunmasına böyük əhəmiyyət verilir, bunun sayəsində notarius münaqişələrin və hüquq-pozmaların qarşısının alınmasına, qanunçuluğun möhkəmləndirilməsinə, fiziki və hüquqi şəxslərin hüquq və mənafelərinin qorunmasına kömək edir. Müxtəlif notariat hərəkətlərinin geniş spektri arasında biz hüquqi şəxslərə və fərdi sahibkarlara münasibətdə rast gəlinən notariat hərəkətlərini qeyd edə bilərik. Bu, müqavilələrin təsdiqlənməsi, təsərrüfat cəmiyyətinin yaradılması zamanı qəbul edilmiş sənədin, təsərrüfat cəmiyyətinin idarəetmə orqanının sənədinin həqiqiliyinin təsdiqi və s.

Notariat fəaliyyətinin xüsusiyyətləri, tərəflərin qanuna tam uyğun gələn sənədi almaq istəyi, öz iradəsini ifadə etməsi və bütün müqavilə tərəflərinin hüquqlarını qoruması tərəfləri getdikcə daha çox qanuni tələblərə cavab verən sənədin əldə edilməsinə sövq edir. Notariusun təsərrüfat cəmiyyətlərinin nizamnamə kapitalındakı paylarının özgəninkiləşdirilməsinə dair müqavilələrin

bağlanmasında iştirakı əqd tərəflərinin səlahiyyətlərinin yoxlanılmasını və təsdiqini, onların hər birinin iradəsinin həqiqi ifadəsini və tələblərə əməl olunmasını təmin etmək məqsədi daşıyır [5, s.71].

Almaniya Mülki Məcəlləsinin 311b maddəsinə əsasən bütün əmlak əməliyyatları notariat kontorunda imzalanmalı və möhürlənməlidir.

Almaniyada notarius ictimai vəzifəyə malik olsa da, çox vaxt hüquqi münasibətlərin müstəqil subyektidir. Hüquqşünaslardan və vəkillərdən fərqli olaraq, notarius əməliyyatı bütün iştirakçılara münasibətdə obyektiv, müstəqil və qərəzsiz qiymətləndirməlidir. Eyni zamanda, o, işin bütün materiallarını gizli saxlamağı öhdəsinə götürür. Notarius Almaniya qanunvericiliyinə uyğun olaraq müqavilə layihələrini tərtib edir və müqavilə ilə bağlı hüquqi məsləhətlər verir. O, bütün müvafiq tərəflərin iştirakı ilə müqaviləni ucadan oxuyur. Müqaviləni bütün tərəflər imzalayır və müqavilə notarius tərəfindən möhürlənir. Notarius əmin olmalıdır ki, əməliyyatın bütün iştirakçıları, o cümlədən alman dilini bilməyən xarici nümayəndələr sənədin mətni ilə tanış olmuşlar. Bunun üçün tərcüməçi dəvət olunur [20, s.14]. Almaniyada notarius qanunauyğun olaraq aşağıdakı hüquq sahələrinə aid əməliyyatlarda iştirak etməlidir: kommersiya hüququ (daşınmaz əmlak, alqı-satqı, müvəqqəti istifadə, ipoteka və ipoteka borclarının yaradılması) korporativ hüquq (sahibkarlıq fəaliyyəti, ortaqlıqların, mülki hüquq cəmiyyətlərinin yaradılması və ya yenidən qeydiyyatı, səhmlərin verilməsi, ticarət reyestrinə daxil edilməsi və s.) vərəsəlik və bağışlama (vəsiyyət və vərəsəlik müqaviləsi, vərəsəlik hüququna dair sənədin verilməsi haqqında ərizə, mirasın bölünməsi,) ailə hüququ (nikah, nikahdan əvvəl müqavilə, boşanma müqaviləsi, tərəfdaşlıq müqaviləsi, övladlığa götürmə) mübahisələrin qarşısının alınması, münafişlərin sülh yolu ilə həlli, boşanmanın nəticələrinə dair razılaşma (əmlakın bölünməsi, icra vərəqələri və s.) tibbi yardım üçün etibarnamə (qəyyumluq hüququnun verilməsi, fəaliyyət qabiliyyətini itirdikdə mühüm tibbi qərarlar qəbul etmək hüququnun başqa şəxsə verilməsi haqqında sərəncam) [15, s.22].

Bazar münasibətlərinin inkişafı və mülki dövriyyənin artması şəraitində müflisolma borcluların sayı artır ki, bu da məhkəmələrə daxil olan işlərin sayının artmasına səbəb olur. Hakimlərin iş yükünün artması işlərə operativ və vaxtında baxılmasını, müvafiq olaraq vətəndaşların və hüquqi şəxslərin pozulmuş hüquqlarının və qanuni mənafələrinin səmərəli müdafiəsini və bərpa-sını mümkünsüz edir. Bu baxımdan, hüquqi məsələlərin məhkəmədən kənar həllində notariusun potensialından maksimum dərəcədə istifadə olunmasını qeyd etməmək olmaz. Söhbət ilk növbədə qanunvericinin məhkəmələrdə yazılı icraat qaydasında deyil, məhz notarius müraciət əsasında həll edilməli olan mübahisəsiz iddiaların dairəsini genişləndirmək qərarından gedir. Əgər əvvəllər borcların icra vərəqələri əsasında tutulması yalnız fərdi borclulara münasibətdə həyata keçirilirdisə, indi bu, hüquqi şəxslərə və fərdi sahibkar-

lara münasibətdə də mümkündür.

İcra vərəqəsinin sahibkarlıq subyektləri üçün üstünlüyü, ilk növbədə, vaxta qənaətdir, çünki notarius icra vərəqəsinə onunla əlaqə saxladığı gün tərtib edir və bununla da kreditorun hüquqlarının operativ müdafiəsini təmin edir. Kreditorun vaxtında böyük qazancı ondan ibarət olur ki, bu da vicdansız borcluya əmlakı gizlətməyə, satmağa və bununla da məsuliyyətdən yayınmağa imkan verməyəcək. Bundan əlavə, notariusun icra sənədi üçün kreditorun xərclərinin məbləği vicdansız borcludan borcun tutulması üçün məhkəmə işinin təşkili və aparılması xərcləri ilə müqayisə edilə bilməz. Hazırda hüquqi şəxslər icra sənədinin icrası üçün ən çox notariusə müraciət edirlər [15, s.22].

Notariat fəaliyyətinin xüsusi xarakterini nəzərə alaraq, notariusların korporativ hüquq sahəsində səlahiyyətlərinin genişləndirilməsi istiqamətində qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi davam etdirilməlidir. Notarius mülki dövriyyənin sabitliyinin təminatçısı olmaqla hüquq-mühafizə orqanlarının, o cümlədən məhkəmə sisteminin yükünü azaldan hüquqpozumaların və mübahisələrin qarşısının alınmasına kömək etməlidir.

ƏDƏBİYYAT

1. Azərbaycan Respublikasının konstitusiyası. - Bakı, 2023.
2. "Notariat haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu. 26 noyabr 1999-cu il. №762-IQ
3. Emin Kərimov Azərbaycan korporativ (şirkətlər) hüququ. - Bakı, -2014, - 233 s.
4. İ.Zeki Eyuboğlu, Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü. - İstanbul, - 2004, - 540 s.
5. Ведяхин В.М. Защита права как правовая категория / В.М.Ведяхин, Т.Б.Шубина // Правоведение, - 2022. № 1, - с. 67–80.
6. Витрянский В.В. Проблемы арбитражно-судебной защиты гражданских прав участников имущественного оборота. - Москва, - 2006, - 257 с.
7. Ковалева О.А. Нотариат как способ защиты жилищных прав граждан / О.А. Ковалева // Нотариус. - 2022. № 5, - с. 3–6.
8. Корсик К.А. Некоторые аспекты правозащитной функции нотариата / К.А. Корсик // Нотариальный вестник. - 2021. № 2, - с. 5–13.
9. Корсик К.А. Некоторые аспекты превентивной функции нотариата // Актуальные проблемы российского права, - 2021. № 5, - с. 148–154.
10. Курбатов А. Защита прав предпринимателей в отношениях с государством / А. Курбатов // Хозяйство и право, - 2005. № 9, - с. 98–104.
11. Ляпидевский Н. П. История нотариата. Том 1. [Электронный ресурс] // - Москва, 1975, - с.2, 35. <http://mirnot.narod.ru>.
12. Михайлова Е.В. Нотариальная охрана прав в сфере недвижимости / Е.В. Михайлова // Нотариальный вестник, - 2021. № 5, - с. 31–39.
13. Михайлова Е.В. О порядке разрешения споров между нотариусами и нотариальными палатами / Е.В. Михайлова // Нотариус, 2022. № 5, - с. 7.
14. Мохов А.А. Отечественный нотариат: понятие и сущность / А.А. Мохов, С.В. Колганова, П.В. Рабочий // Нотариус, - 2009. № 5, - с. 2–10.
15. Нотариальное право: учебник / под редакцией В.В. Яркова; 2-е изд., испр. и доп. - Москва: Статут, 2017, - 576 с.
16. Олейнова А.Г. История становления законодательства о нотариате в России. -

Москва, 2004, - 124 с.

17. Пугинский Б.И. Гражданско-правовые средства в хозяйственных отношениях / Б.И.Пугинский. - Москва: Юрид. лит., - 2014, - 224 с.
18. Рожкова М.А. Средства и способы правовой защиты сторон коммерческого спора / М.А. Рожкова. - Москва: Волтерс Клувер, - 2011, - 392 с.
19. Фомин В.А. Нотариат как один из способов внесудебного урегулирования гражданских правоотношений. // Нотариус, - 2013. № 2, - с. 21–24.
20. Ярошенко Т.В. К вопросу о соотношении судебной и нотариальной формы защиты и охраны гражданских прав. // Нотариус, - 2019. № 2, - с. 11–18.

РОЛЬ НОТАРИУСА В КОРПОРАТИВНЫХ ПРАВОВЫХ ОТНОШЕНИЯХ

С.Г.КАЛАНДАРЛЫ

РЕЗЮМЕ

Роль нотариуса в корпоративных отношениях с каждым годом возрастает. Его участие в этих отношениях предотвращает корпоративные конфликты, создает благоприятные условия для деятельности корпораций и способствует привлечению новых участников без негативных последствий для них. Будучи гарантом стабильности гражданского оборота, нотариус выступает в качестве надежного средства защиты в корпоративных правоотношениях.

Ключевые слова: правовая система, законодательство, корпоративное право, нотариальные действия, гражданский оборот

THE ROLE OF A NOTARY IN CORPORATE LEGAL RELATIONS

S.H.QALANDARLI

SUMMARY

The role of a notary in corporate relations is increasing year by year. Their involvement in these relations helps prevent corporate conflicts, creates favorable conditions for corporate activities, and facilitates the attraction of new participants without causing negative consequences. As a guarantor of stability in civil transactions, a notary serves as a reliable means of protection in corporate legal relations.

Keywords: legal system, legislation, corporate law, notarial acts, civil circulation